

Fimmtudaginn 28. febrúar 1974.

Nr. 176/1970: **Lilja Jónsdóttir**
f. h. dánarbús Jóns Eldons
 (Magnús Thorlacius hrl.)

gegn

Lýsi og Mjöli h/f
 (Árni G. Finnsson hrl.)

og

Lýsi og Mjöl h/f
 gegn

Lilju Jónsdóttur og Sigurgeiri Jónssyni,
skiptaráðanda í Kópavogi,
báðum f. h. dánarbús Jóns Eldons.

Dómenndur:

**hæstaréttardómararnir Benedikt Sigurjónsson, Ármann Snæ-
 varr, Björn Sveinbjörnsson, Einar Arnalds og Magnús P. Torfa-
 son.**

Skuldamál. Kyrrsetning. Dánarbú. Héraðsdómur og kyrrsetn-
 ingargerð úr gildi felld.

Dómur Hæstaréttar.

Aðaláfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 2. október 1970, að fengnu áfrýjunarleyfi 7. september s. á. Krefst hann þess aðallega, að staðfest verði frávísunar-
 ákvæði hins áfrýjaða dóms, en að öðru leyti verði hann sýkn-
 aður af öllum kröfum gagnáfrýjanda. Til vara krefst aðal-
 áfrýjandi staðfestingar héraðsdóms. Hvernig sem málið fer,
 krefst hann málskostnaðar úr hendi gagnáfrýjanda, eins og
 málið væri ekki gjafsóknarmál, en aðaláfrýjandi hafði gjaf-
 vörn í héraði og hefur fengið gjafsókn fyrir Hæstarétti með
 gjafsóknarleyfi 14. janúar 1971.

Gagnáfrýjandi hefur áfrýjað málinu með stefnu 18. nóvem-
 ber 1970, að fengnu áfrýjunarleyfi 13. s. m. Krefst hann þess,
 að aðaláfrýjandi og stefndi í gagnsök verði dæmdir til að greiða
 honum aðallega kr. 1.405.324.18 með 8% ársvöxtum frá 6.
 febrúar 1968 til greiðsludags, en til vara kr. 1.241.123.13 með

vöxtum eins og greinir í aðalkröfu. Til þrautavara krefst gagnáfrýjandi þess, að honum verði dæmd sú fjárhæð, sem greinir í hinum áfrýjaða dómi með vöxtum eins og þar segir. Enn fremur gerir gagnáfrýjandi þær dómkröfur, að staðfest verði kyrrsetningargerð, sem framkvæmd var 2. mars 1968 í fasteigninni Þinghólsbraut 52 í Kópavogi til tryggingar dæmdum fjárhæðum. Loks krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Hinn stefndi skiptaráðandi hefur eigi sótt þing fyrir Hæstarétti eða gert þar kröfur vegna búins.

Aður en málinu var áfrýjað til Hæstaréttar, var haldinn skiptafundur í „dánar- og félagsbúi Jóns Eldons og eftirlifandi konu hans, Lilju Jónsdóttur“. Af erfingjum sótti skiptafundinn aðaláfrýjandi og tveir lögráða synir hennar, en lögráðamaður 3 ólögráða barna var fjarverandi. Var á fundinum rætt um áfrýjun málsins, og gerði skiptaráðandi grein fyrir því, að hann gæti ekki fyrir hönd búins ákveðið áfrýjun héraðsdóms. Var þá samþykkt, „að heimila frú Lilju að áfrýja málinu fyrir búins hönd á hennar kostnað og ábyrgð, ef lögmaður hinna ólögráða barna, Sigurður Helgason hrl., samþykkir þá ráðstöfun með undirskrift sinni . . .“ Það samþykki var síðan veitt.

Í máli þessu krefst gagnáfrýjandi endurgreiðslu á fé, sem hann telur vanta í sjóð sinn frá þeim tíma, er Jón Eldon, eiginmaður Lilju Jónsdóttur, gegndi framkæmdastjórarstarfi hjá honum. Því er ekki haldið fram, að hún hafi borið ábyrgð á greiðslu þeirrar skuldar. Jón Eldon lést 6. febrúar 1968. Lilja Jónsdóttir hefur ekki fengið leyfi til setu í óskiptu búi eftir hann. Ekki hefur hún og samerfingjar hennar fengið leyfi til að skipta búinu sjálf, og erfingjar hafa ekki, svo að séð verði, tekið á sig ábyrgð á greiðslu skulda, sem á dánarbúinu hvíla, enda hefur ekki verið á því byggt. Þar sem þannig var háttað meðferð á dánarbúi Jóns Eldons, var óheimilt að kyrrsetja fasteign dánarbúsins, svo sem gagnáfrýjandi lét gera, sbr. 34. gr. skiptalaga nr. 3/1878. Af sömu ástæðum bar gagnáfrýjanda að bera upp fyrir skiptaráðanda í Kópavogi þær kröfur, sem hann átti á Jón Eldon, er hann lést, sbr. 33.

gr. nefndra laga, og var gagnáfrýjanda ekki heimilt að lögum að stefna skiptaráðanda vegna dánarbúsins fyrir almenna dómstóla. Ekki var gagnáfrýjanda heldur rétt að beina málsókn sinni að Lilju Jónsdóttur vegna dánarbúsins, þar sem hún var ekki að réttu lagi í fyrirsvari fyrir það. Ber því að fella úr gildi kyrrsetningargerð þá, sem fram fór í fasteigninni Þinghólsbraut 52 hinn 2. mars 1968, ómerkja hinn áfrýjaða dóm og vísa málinu sjálfkrafa frá bæjarþingi Kópavogs.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti falli niður.

Kostnaður aðaláfrýjanda af málinu, bæði í héraði og fyrir Hæstarétti, greiðist úr ríkissjóði, þar með talin laun talsmanns hans í héraði, kr. 85.000.00, og laun talsmanns hans fyrir Hæstarétti, kr. 100.000.00.

Það athugast, að í ágrip hæstaréttarmálsins hafa verið tekin ýmis reikningsgögn um nauðsyn fram.

D ó m s o r ð :

Framangreind kyrrsetningargerð og héraðsdómur eru úr gildi felld og málinu vísað frá héraðsdómi.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

Allur gjafvarnar- og gjafsóknarkostnaður aðaláfrýjanda, Lilju Jónsdóttur f. h. dánarbús Jóns Eldons, greiðist úr ríkissjóði, þar með talin laun skipaðs talsmanns hans í héraði, Sigurðar Helgasonar hæstaréttarlögmanns, kr. 85.000.00, og skipaðs talsmanns hans fyrir Hæstarétti, Magnúsar Thorlacius hæstaréttarlögmanns, kr. 100.000.00.

Dómur bæjarþings Kópavogs 8. desember 1969.

Mál þetta, sem dómtekið var hinn 20. nóvember s.l. að loknum munnlegum málflutningi, er höfðað fyrir bæjarþingi Kópavogs með tveimur stefnum, útgefnum 7. mars og 1. september 1969, af Stefáni Jónssyni forstjóra f. h. Lýsis og Mjöls h/f, Hafnarfirði, á hendur frú Lilju Jónsdóttur, Þinghólsbraut 52, Kópavogi, f. h. dánar- og félagsbús hennar og látins eiginmanns hennar, Jóns Eldons, og enn fremur á hendur skiptaráðandanum í Kópavogi, Sigurgeiri

Jónssyni, Skjólbraut 20, Kópavogi, f. h. fyrrnefnds dánar- og félagsbús. Kröfur stefnanda eru þær, að stefndu verði dæmd til að greiða sér samtals kr. 1.405.324.18 með 1% dráttarvöxtum á mánuði eða broti úr mánuði frá 6. febrúar 1968 til greiðsludags auk hæfilegs málskostnaðar að mati réttarins. Þá er og krafist staðfestingar á löghaldsgerð, sem fram fór í húseigninni Þinghólsbraut 52, Kópavogi, hinn 2. mars 1968 til tryggingar kr. 1.100.620.01 auk vaxta og kostnaðar.

Stefndu hafa krafist þess að verða algerlega sýknuð af öllum kröfum stefnanda, en til vara, að þau verði dæmd til greiðslu á kr. 472.054.18. Svo og gera stefndu þá kröfu, að stefnandi verði dæmdur til að greiða þeim málskostnað. Stefnda, Lilja Jónsdóttir, hefur fengið gjafvörn í máli þessu, en af hennar hálfu er þess krafist, að henni verði tildæmdur málskostnaður, eins og málið væri eigi gjafvarnarmál.

Málavextir eru þessir:

Um mánaðamót júní—júlí 1966 var Jón Eldon, Þingholtsbraut 52, Kópavogi, ráðinn til fyrirtækis stefnanda sem framkvæmdastjóri. Hafði hann áður gengt störfum bókhaldara og gjaldkera hjá fyrirtækinu Bernhard Petersen h/f í 14—15 ár. Að sögn stefnanda var Jón ráðinn til að hafa yfirumsjón með öllum rekstri stefnanda svo og fyrirtækisins Fisks h/f, sem stefnandi var aðal-eigandi að, og hafði hann prókúruumboð fyrir bæði fyrirtækin, en þau höfðu sameiginlega skrifstofu. Einnig féll undir starf hans forstaða fyrir umboði stefnanda fyrir Eimskipafélag Íslands. Hann hafi einnig átt að sjá um bókhalds- og gjaldkerastörf og hafi hann haft til þess starfsfólk á skrifstofu, einn karlmann og stúlku, og hafi karlmaðurinn, sem var Þórður H. Guðjónsson, aðallega fjallað um málefni Fisks h/f.

Laun Jóns kveður stefnandi hafa verið kr. 22.500.00 á mánuði og hafi þau verið miðuð við ofangreind störf. Auk þess hafi hann haft þau fríðindi að fá ókeypis viðhald og bensín fyrir bifreið sína.

Við endurskoðun á bókhaldi fyrirtækisins fyrir árið 1966 urðu hinir löggiltu endurskoðendur ekki varir við neitt athugavert við bókhald fyrirtækisins. Hinn 27. júní 1967 var framkvæmt sjóðs- og bankaeftirlit, og reyndust þá vanta í sjóð kr. 200.58, en bankar reyndust réttir samkvæmt þeim upplýsingum, sem fyrir lágu, þegar tekið var tillit til óframkominna tékka. Skýrsla endurskoðenda um sjóðs- og bankaeftirlitið hefur verið lögð fram í málinu, en Jón Eldon hefur staðfest hana með undirskrift sinni.

Síðast í júní 1967 lá það fyrir samkvæmt viðskiptamannareikningi Jóns Eldons, að hann hefði tekið út í peningum kr. 339.394.22. M. a. með tilliti til þess kvaðst hinn löggilti endurskoðandi ítrekað hafa beðið Jón Eldon um lista yfir saldó á viðskiptamönnum, en án árangurs. Fljótlega upp úr áramótum 1967—1968 stóð til að hefja endurskoðun á bókhaldi stefnanda. En hinn 6. febrúar 1968 lést Jón Eldon á heimili sínu, Þinghólsbraut 52, Kópavogi, en að honum var komið látnum í bifreið hans í bifreiðaskýli við hús hans. Var bókhald stefnanda þá tekið til uppgjörs og endurskoðunar af hinum löggiltu endurskoðendum. Kveður stefnandi þá hafa komið í ljós, að Jón Eldon hafi myndað allverulega skuld við fyrirtækið á þeim tíma, sem hann starfaði við það sem framkvæmdastjóri. Við fyrstu athugun á bókhaldi stefnanda töldu endurskoðendur, að þessi skuld mundi a. m. k. nema kr. 1.100.620.01. Var krafist löghalds til tryggingar þeirri upphæð og síðan höfðað mál til innheimtu hennar, en stefnandi áskildi sér rétt til framhaldsmálshöfðunar, ef frekari endurskoðun kynni að leiða í ljós hærri skuld Jóns Eldons við sig. Í ágústmánuði 1968 luku hinir löggiltu endurskoðendur við uppgjör og endurskoðun á bókhaldi og reikningum stefnanda fyrir það tímabil, er Jón Eldon var framkvæmdastjóri hjá stefnanda. Með skýrslu, dags. 26. ágúst 1968, til stefnanda hafa þeir gert grein fyrir hinni ætluðu skuld Jóns Eldons, og hefur sú skýrsla verið lögð fram í málinu, en samkvæmt niðurstöðu hennar nemur umrædd skuld kr. 1.405.324.18, sem er stefnufjárhæð í máli þessu.

Samkvæmt skýrslu hinna löggiltu endurskoðenda sundurliðast hin ætlaða skuld Jóns Eldons þannig:

„1. Viðskiptareikningur Jóns viðlát hans:

Ymsar úttektir 1/1—31/8 1967	kr. 403.998.22
Engin úttekt er bókfærð eftir þann tíma af honum sjálfum. — Leiðrétting, sem kom fram við afstemmingu á viðskiptamannareikningi —	2.000.00
	kr. 405.998.22

÷ Inneign skv. viðskiptamannabók

1/1 1967 kr. 14.080.35

÷ Laun 1967 — 270.000.00 kr. 284.080.35 — 121.917.87

2. Úttektir Jóns úr sjóðum félagsins, þ. e. mið-

ar liggjandi í kassa óbókfærðir kr. 25.136.31

3. Óbókfærður tékki nr. 134817, útg. þ. 14/11 1967 á bankareikning félagsins, Útvegsbanka Íslands rl. 870, greiddur lögfræðiskrifstofu Einars B. Guðmundssonar o. fl., vegna afborgana á skuld Jóns við Bernhard Petersen h/f kr. 120.000.00
- Þetta er byggt á upplýsingum í síma þ. 15/2 1968 við Axel Einarsson, fulltrúa hjá lögfræðiskrifstofu Einars B. Guðmundssonar o. fl., og fylgir hér með ljósmynd af tékkanum.
4. Tékki nr. 92504 á Útvegsbanka Íslands, útg. þ. 1/9 1966 að upphæð kr. 250.000.00
- sem gekk til greiðslu á viðskiptalán Bernhards Petersen h/f, nr. 27 við Landsbanka Íslands vegna Jóns Eldons. Tékki þessi er færður í bókum Lýsi og Mjöls h/f á viðskiptareikn. Bernhards Petersen h/f, í stað viðskiptareiknings Jóns Eldons. Á frumritinu stendur Jón Eldon v/Lýsi og Mjöl h/f, en á afriti Bernhards Petersen h/f stendur aðeins Jón Eldon, sbr. meðf. fylgiskjöl.
5. Þann 27. júní 1967 framkvæmdum við sjóðs- og bankaeftirlit hjá Jóni Eldon, og reyndist vanta í sjóðinn kr. 200.58, en bankar reyndust réttir, þegar tekið var tillit til óframkominna tékka.
- Síðan hefur komið í ljós, að eftirfarandi innborganir til fyrirtækisins hafa átt sér stað fyrir 27. júní 1967, en aldrei verið bókfærðar. Greiðslur þessar virðast því hafa gengið til Jóns Eldons. Sjóðseftirlitið staðfest af Jóni Eldon fylgir hér með.
- 5A Innborgun þ. 17/2 1967 frá Bernhard Petersen h/f fyrir loðnulýsi, sbr. meðf. fylgiskjal frá þeim og viðskiptayfirlit þeirra ásamt ljósmynd af tékkanum kr. 120.693.95
- 5B Innborgun þ. 16/2 1967 frá Jóni Gíslasyni s/f, sbr. meðf. ljósmynd af innborgunarkvittun kr. 50.000.00
- 5C Innborgun þ. 1/6 1967 frá Þorv. Ásmundssyni, sbr. meðf. kvittun, sem hann afhenti kr. 15.000.00

- 5D Innborgun þ. 15/2 1967 frá Fóðurblandan
h/f, sbr. meðf. ljósmyndir af innborgun-
arkvittun og tékka. Tékkinn er gefinn út
á handhafa og framseldur af Gísla Magn-
ússyni, sem einnig undirritar kvittunina
fyrir móttöku hennar kr. 75.000.00
- 5E Innborgun þ. 7/4 1967 frá Ársæli Hannes-
syni, sbr. meðf. kvittun kr. 31.600.00
- 5F Innborgun þ. 16/3 1967 frá Versl. Minni
Borg, sbr. ljósmynd af meðf. innborgunar-
kvittun kr. 45.400.00
- 5G Óbókfærð kontantsala á mjöli fyrir 27/6
1967 til eftirtaldra aðila, þar sem Jón
kvittar fyrir móttöku greiðslunnar á
frumnótur að undanskildri nótu nr. 412,
sem Friðjón Guðlaugsson kvittar fyrir:

6/4 1967	Hákon Ólafsson	
	 nóta 535	kr. 1.300.00
20/3	— Sig. Jónsson	
	 nóta 529	— 6.200.00
3/4	— Staðgr., ekkert nafn	
	 nóta 412	— 5.100.00
5/4	— Sumarliði Andrésson	
	 nóta 534	— 600.00
2/5	— Sævaldur Runólfsson	
	 nóta 543	— 325.00
10/5	— Sumarliði Einarsson	
	 nóta 550	— 325.00
16/5	— Valdimar Guðmundsson	
	 nóta 5	— 325.00
18/5	— Markús Jónsson	
	 nóta 11	— 325.00
25/5	— Staðgr., ekkert nafn	
	 nóta 13	— 325.00
29/5	— Staðgr., ekkert nafn	
	 nóta 15	— 325.00
—	— Björn Bjarnason	
	 nóta 17	— 325.00
—	— Pálmi Rögnvaldsson	
	 nóta 18	— 325.00

13/6	—	Staðgr., ekkert nafn	
		 nóta 25 kr.	325.00
25/4	—	Sig. Þorgilsson	
		 nóta 540 —	1.300.00 kr. 17.425.00

5H Óbókfærð innborgun frá Vífilstaðabúið þ.
6/6 1967, sbr. meðf. ljósmynd af tékka, sem
framseldur er af Jóni Eldon f. h. Lýsi og
Mjöls h/f, og svo aftur framseldur af
Versluninni Mirra kr. 3.300.00

6. Óbókfærð innborgun þ. 15/11 1967 frá Bern-
hard Petersen h/f, sbr. ljósmynd af meðf. inn-
borgunarkvittun kr. 120.000.00

7. Óbókfærð innborgun þ. 10/11 1967 frá Fjóð-
birgðafélagi Biskupstungnahrepps, sbr. meðf.
kvittaðar úttektarnótur kr. 171.150.00

8. Óbókfærð innborgun frá Geir Gunnlaugssyni,
sbr. meðf. kvittaðar úttektarnótur kr. 13.750.00

9. Ingólfur Hannesson, innborgað kr. 4.650.00
Kjartan Hannesson, innborgað kr. 56.100.00 kr. 60.750.00

Skv. upplýsingum frá Stefáni Jónssyni.

Mismunur á ýmsum inn- og útborgunum kr. 164.201.05

Kr. 1.405.324.18“

Áður en til er tekið við það að taka afstöðu til kröfugerðar einstakra kröfuliða og rekja sjónarmið aðilja varðandi þá, þykir rétt að gera grein fyrir því, sem fram er komið í málinu um ráðningu Jóns Eldons hjá stefnanda, starfssvið, laun og starfskjör, starfsferil hans og hegðan.

Á stjórnarfundi hjá fyrirtæki stefnanda hinn 29. apríl 1966 var samþykkt að auglýsa starf framkvæmdastjóra laust til umsóknar. Á stjórnarfundi hinn 14. maí voru lagðar fram umsóknir, en á stjórnarfundi hinn 13. júní var gerð samþykkt um að ráða Jón Eldon sem framkvæmdastjóra félagsins, ef samkomulag næðist við hann um ráðningarkjör. Á stjórnarfundi 18. júní var Jón Eldon síðan kynntur sem nýr framkvæmdastjóri, og á stjórnarfundi 4. júlí var samþykkt að veita honum prókúruumboð fyrir stefnanda frá og með 16. júlí 1966. Enginn skriflegur ráðningar-samningur var gerður milli Jóns Eldons og stefnanda.

Stefán Jónsson, núverandi stjórnarformaður stefnanda, kom fyrir dóm hinn 17. febrúar 1969 og skýrði svo frá um starfssvið Jóns Eldons, að hann hefði verið ráðinn framkvæmdastjóri fyrir Lýsi og Mjöl h/f og Fisk h/f og einnig hafi fallið undir starfið forstaða fyrir umboði stefnanda fyrir Eimskipafélag Íslands h/f. Hafi verið sameiginleg skrifstofa fyrir Lýsi og Mjöl h/f og Fisk h/f. Hann kvað starf Jóns Eldons fyrst og fremst hafa verið fólgið í því að hafa yfirumsjón með öllum rekstri ofangreindra fyrirtækja og fjárreiðum þeirra og hafi hann haft prókúruumboð fyrir þau bæði. Einnig hafi hann átt að sjá um bókhalds- og gjaldkerastörf og hafi hann haft til þess starfsfólk á skrifstofu, einn mann og stúlku. Starfsmaður á skrifstofu hafi verið Þórður Guðjónsson og hafi hann fremur fjallað um málefni Fisks h/f. Hann telur, að Jón Eldon hafi yfirleitt tekið við greiðslum á skrifstofu og annast greiðslur fyrirtækisins og gagnvart stjórn þess hafi hann einn borið ábyrgð á fjárreiðum og skrifstofuhaldi. Hann kvað það vel geta verið, að annað starfsfólk á skrifstofu hefði tekið við greiðslum, ef Jón var ekki við. Hann kvað það aldrei hafa komið til tals, að umrætt starf, eins og því var háttað, hafi verið ofviða einum manni, og Jón Eldon hafi aldrei imprað á slíku við stjórn fyrirtækisins, svo sér hafi verið kunnugt um. Sé enn hafður sami háttur á um stjórn fyrirtækjanna, að þeim störfum gegni einn maður, sem jafnframt sinni bókhalds- og gjaldkerastörfum með því aðstoðarfólki, sem áður var nefnt.

Guðmundur Guðmundsson, nú sparisjóðsstjóri, en áður stjórnarformaður og framkvæmdastjóri stefnanda, kom fyrir dóm sem vitni, en hann var stjórnarformaður hlutafélagsins, er Jón Eldon var ráðinn til þess, og hafði gegnt formennsku um allanga hríð, en jafnframt verið framkvæmdastjóri frá 1959. Kvaðst vitnið hafa séð um ráðningu Jóns til fyrirtækisins. Hafi það gert honum grein fyrir því, í hverju starfið væri fólgið, en það hafi verið framkvæmdastjórn fyrirtækjanna Lýsis og Mjöls h/f og Fisks h/f, en í því hafi verið falið að hafa umsjón með öllum fjárreiðum og daglegum rekstri fyrirtækjanna og einnig starfsfrækslu á umboði fyrir Eimskipafélag Íslands h/f. Hafi hér verið um algerlega sama starf að ræða, sem vitnið gegndi áður. Kvaðst vitnið, á meðan það var framkvæmdastjóri, hafa séð um allt bókhald, en það hafi um tíma fengið aðstoð við færslur vegna sjóndepru sinnar. Jafnframt hafi það annast gjaldkerastörf og hafi þau ekki verið aðskilin sérstaklega frá bókhaldsstörfum. Auk framkvæmda-

stjóra hafi starfað á skrifstofu stúlka við síma og aðra afgreiðslu og auk þess maður, sem starfaði við bókhald Fisks h/f undir stjórn framkvæmdastjóra. Vitnið kvað Jóni engar reglur eða fyrirmæli hafa verið gefin um það, hvernig fyrirkomulagi greiðslna skyldi háttað, hvort greitt skyldi með ávísunum eða peningum.

Vitnið Þórður Heiðar Guðjónsson skrifstofumaður, Hringbraut 72, Hafnarfirði, 45 ára að aldri, skýrði svo frá, að það hefði starfað hjá Fiski h/f á þeim tíma, sem Jón Eldon var framkvæmdastjóri fyrirtækjanna. Kvað það starf sitt hafa verið fölg-ið í bókhalds- og gjaldkerastörfum fyrir Fisk h/f og hafi það í reynd verið fulltrúi sameiginlegs framkvæmdastjóra beggja fyrirtækjanna hjá Fiski h/f. Vitnið sagði, að þegar Jón Eldon hóf starf hjá fyrirtækjunum, hafi starfstilhögun verið breytt að því leyti, að vitnið hafi einungis séð um bókhald Fisks h/f, en hafði áður einnig fært dagbók fyrir Lýsi og Mjöl h/f vegna sjóndepru fyrrverandi framkvæmdastjóra. Það hafi þó haldið áfram að færa dagbók Lýsis og Mjöls h/f, fyrst eftir að Jón tók við, en seint á árinu 1966 hafi Jón tekið við dagbókinni að eigin ósk. Auk þeirra hafi starfað á skrifstofunni stúlka, sem séð hafi um símaþjónustu, vélritun og afgreiðslu vegna umboðs Eimskipafélags Íslands h/f. Vitnið taldi, að verksvið Jóns Eldons hefði verið hið sama sem hjá fyrri framkvæmdastjóra. Það kvaðst hafa vitað til þess, að Jón hafi ekki fært sjóðbók, sem fyrrverandi framkvæmdastjóri hins vegar hafi gert. Vitnið kvaðst ekki hafa orðið þess vart, að starfið væri Jóni ofviða eða sérstaklega erfitt, en hins vegar hafi það merkt, að hann hafi verið mjög veikur um mánaðartíma, áður en hann var skorinn upp. Vitnið skýrði og svo frá, að frá því að nýr framkvæmdastjóri kom til starfa, hafi vitnið fært bókhald fyrir Lýsi og Mjöl h/f. Hafi starfsemi Fisks h/f dregist mjög saman, þar eð fyrirtækið sé hætt allri útgerð og fiskverkun.

Vitnið Skúli Guðnason, löggiltur endurskoðandi hjá N. Manscher & Co., Háaleitisbraut 43, Reykjavík, 29 ára að aldri, sem kom fyrir dóm hinn 19. febrúar 1969, kvað Jón Eldon hafa séð um sams konar störf sem fyrrverandi framkvæmdastjóri, þ. e. bæði um bókhald og fjárhald, nema hvað Þórður Guðjónsson hafi aðstoðað fyrrverandi framkvæmdastjóra við færslur. Kvaðst vitnið ekki hafa séð, að umrætt starf væri einum manni ofviða. Kvað það umsvif fyrirtækisins hafa verið allmiklu meiri í framkvæmdastjóratíð Guðmundar Guðmundssonar, einkum vegna uppbygging-

ar verksmiðju. Brúttósala fyrirtækisins 1966 hefði numið kr. 38.106.083.00 og 1967 kr. 27.718.237.00. Vitnið sagði, að talið væri óæskilegt, að sami maður gegndi bókhalds- og gjaldkerastörfum, en man ekki, hvort þetta hafi borið á góma milli sín og stjórnar stefnanda. Þessi háttur sé nokkuð algengur hjá minni fyrirtækjum hér, en skilningur fari þó vaxandi á því, að þetta sé óheppilegt fyrirkomulag.

Stefnda í máli þessu, Lilja Jónsdóttir, kom fyrir dóm hinn 27. febrúar 1969, og skýrði hún svo frá, að Jón hefði ekki kvartað undan því, að starfið væri honum ofviða, en hins vegar hefði hann oft talað um það, að verkefnin hefðu safnast fyrir á skrifstofunni vegna erils þar. Rétt áður en hann lést, hafi hann sagt sér, að hann yrði nú að fara vinna á kvöldin og um helgar, þar eð færslur væru langt á eftir hjá sér.

Að því er varðar laun og kjör Jóns Eldons hjá fyrirtækinu, hefur þetta komið fram í málinu:

Stefán Jónsson skýrir svo frá, að samið hafi verið um kr. 22.500.00 í laun á mánuði og hafi Jón átt að fá bílastyrk, sem Stefán mundi ekki, hvort var innifalinn í ofangreindri upphæð eða ekki. Við launaákvörðun hafi verið tekið tillit til alls þess, sem undir starf Jóns féll.

Vitnið Guðmundur Guðmundsson kvað sig minna, að umsamin laun Jóns hafi verið u. þ. b. kr. 22.000.00 á mánuði, en auk þess hafi hann átt að fá bensín á bifreið sína greitt svo og viðhaldskostnað hennar. Sagði vitnið, að Jón hafi talið þessi laun vera betri en þau, er hann hafði áður hjá Bernhard Petersen h/f. Kvaðst vitnið ekki hafa vitað til þess, að Jón hafi farið fram á hækkuð laun eða aukin fríðindi.

Vitnið Skúli Guðnason skýrði svo frá, að í bókhaldi fyrirtækisins hafi verið færður kostnaður við bifreið Jóns Eldons og jafnframt komið fram bensínúttekt hans, en ekki hafi verið bókfært, hve mikil hún hafi verið.

Stefnda, Lilja Jónsdóttir, kvaðst ekki hafa fylgst með því, hvaða kjör eiginmaður hennar samdi um, er hann hóf störf hjá stefnanda, og hún hafi ekki vitað um laun hans hjá fyrri atvinnurekanda. Hún kvaðst hafa vitað til þess, að hann hafi átt að fá bensín á bifreið og einhvern bílastyrk hjá stefnanda, enda hafi hann mjög þurft að nota bifreið í starfi sínu þar. Hún kvað fjárráð Jóns hafa virst minnka stórlega, eftir að hann hóf störf hjá stefnanda, og hafi hann hvatt sig og fjölskylduna mjög til sparnaðar.

Samkvæmt skattframtali Jóns Eldons 1967 eru honum reiknað-

ar tekjur, er samsvara kr. 22.000.00 á mánuði, en á viðskiptamanna-reikningi sínum fyrir árið 1967 hefur hann fært sér kr. 270.000.00 í laun, sem svara til kr. 22.500.00 á mánuði.

Sem fyrr segir hóf Jón Eldon störf hjá stefnanda í júlí 1966. Um viðtöku hans á fyrirtækinu hefur þetta komið fram:

Vitnið Guðmundur Guðmundsson skýrði svo frá, að er Jón Eldon tók við, hafi þeir í sameiningu gert upp kassann, stemmt af sjóð-bók og bankareikninga og jafnframt framleiðslu- og birgðabók og bókhald hafi verið fært fram til þess dags. Hins vegar hafi ekki farið fram sjóðsuppgjör og viðskiptamannaafstemmning af hálfu endurskoðenda fyrirtækisins.

Vitnið Skúli Guðnason sagði, að það hefði ekki verið kvatt til, er Jón Eldon tók við af Guðmundi Guðmundssyni sem framkvæmdastjóri, en hins vegar minnti vitnið, að það hefði séð upp-gjör á sjóði og banka, sem þeir tveir hafi gert af þessu tilefni. Ekk-ert hefur komið fram, um að sjóðtalning hafi farið fram hjá fyrir-tækinu, eftir að Jón Eldon hóf störf, fyrr en hinn 27. júní 1967.

Vorið 1967 var bókhald fyrirtækisins fyrir árið 1966 tekið til endurskoðunar. Um þá endurskoðun sagði vitnið Skúli Guðnason, að bókhaldið hafi verið í lagi að öðru leyti en því, að það hafi verið fært töluvert á eftir, og hafi þeir endurskoðendurnir gert athugasemdir við það. Um afstemmningu á viðskiptamannareikn-ingum gagnvart viðkomandi viðskiptamönnum sagði vitnið, að gerðar hefðu verið „stikkprufur“. Hafi viðskiptamannareikningur Bernhards Petersens h/f hjá stefnanda ekki verið stemmdur af, en það hefði verið gert undanfarin ár og þá stemmt. Sagði vitnið, að ekki hefði verið unnt að taka alla viðskiptamenn til athugun-ar, vegna þess hve bókhaldið kom seint í hendur endurskoðend-anna, og ársuppgjör fyrirtækisins hafi farið óvenjulega seint fram og liðið fram yfir fresti skattayfirvalda. Þá sagði vitnið, að það hefði legið fyrir síðast í júní 1967 samkvæmt viðskiptamanna-reikningi Jóns Eldons, að hann hefði tekið út í peningum kr. 339.394.22. Ársuppgjör fyrir 1966 hafi lokið 14. júní 1967, en sjóðs- og bankaeftirlit hafi farið fram 27. júlí 1967, en þá hafi komið fram vöntun í sjóði, sem nam kr. 200.58, en banka-reikningar verið réttir. Eftir að umrætt sjóðseftirlit fór fram, kvaðst vitnið hafa viljað fá, m. a. með tilliti til peningaúttektar Jóns Eldons samkvæmt viðskiptamannareikningi, lista yfir saldó á viðskiptamönnum í lok júní 1967 og beðið Jón Eldon að leggja hann fram. Sagði vitnið, að Jón hefði auglýsilega verið mjög veik-ur um þessar mundir og skömmu síðar farið á sjúkrahús, en það

kvaðst hafa hringt í hann, bæði áður og eftir að hann kom af sjúkrahúsinu, og ítrekað beiðni sína um þennan lista og hafi Jón lofað honum og sagt, að verið væri að vinna að honum, en hann hafi aldrei komið fram. Vitnið kvaðst sjálft hafa verið í sumarfríi 25. júlí — 21. ágúst, en eftir það hafi það enn beðið um þennan lista og Jón lofað að skila honum og sagt, að verkið hefði táfist. Sagði vitnið, að um haustið, líklega í október eða nóvember 1967, hefði það hringt í Stefán Jónsson og lýst fyrir honum áhyggjum sínum vegna þess, að þessi gögn hefðu ekki fengist, og enn fremur kvartað yfir skuld stefnanda við skrifstofu vitnisins fyrir endurskoðun um alllangt tímabil. Taldi vitnið, að Stefán hefði talað við Jón og ýtt á eftir, en það vissi það þó ekki af öðru en um sögn.

Stefán Jónsson kvað endurskoðandann hafa kvartað við sig nokkru fyrir andlát Jóns yfir því, að erfiðlega gengi hjá sér að ná viðskiptamannabók hjá Jóni, en Stefán taldi af því tilefni ekki ástæðu til aðgerða af sinni hálfu.

Vitnið Guðmundur Guðmundsson skýrði svo frá, að er endurskoðaðir reikningar 1966 lágu fyrir í júní 1967, hafi það talið, að eitthvað væri athugavert við skil til banka vegna veðsettra afurða. Hafi stjórnin verið kvödd saman og hafi framkvæmdastjóra verið falið að athuga þetta mál og hafi vitnið verið með honum í þeirri athugun. Niðurstaða þessarar athugunar hafi verið sú, að ekki hefðu verið gerð skil á töluverðri upphæð til Útvegsbanka Íslands, og var það talið liggja í því, að söluverði á framleiðslu til innlendra aðilja hefði ekki verið skilað til bankans og því hafi birgðir fyrirtækisins ekki verið í samræmi við veðsettar framleiðsluvörur. Segir vitnið, að þegar í stað hafi verið hafist handa um að leiðrétta þetta gagnvart bankanum og hafi því verið lokið fyrir aðalfund 1967. Jafnframt hafi verið ákveðið að taka bókhaldið til endurskoðunar, en vitnið kvaðst ekki hafa fylgst með henni að öðru leyti en sjóðstalningu, þar eð það fór úr stjórn á aðalfundi þeim, sem haldinn var í júní.

Vitnið Skúli Guðnason kannaðist og við þetta mál og kvað þá Guðmund Guðmundsson og Jón Eldon hafa komið í skrifstofu sína til að ræða um það og hafi Guðmundur verið mjög óánægður vegna þess. Vitnið taldi, að hér hefði verið um að ræða vankunnáttu eða gáleysi Jóns Eldons. Hafi strax verið farið í að koma þessum málum í lag gagnvart bankanum og hafi þeir Jón og Guðmundur einir staðið að því.

Að því er varðar dagleg störf á skrifstofu stefnanda, hefur þetta helst komið fram:

Stefán Jónsson telur, að Jón Eldon hafi yfirleitt tekið við greiðslum á skrifstofu og annast greiðslur fyrirtækisins. Það hafi þó vel getað verið, að annað starfsfólk hafi tekið við greiðslum, ef Jón var ekki við. Að því er varðaði staðgreiðslusölu, hafi hún farið þannig fram, að viðkomandi starfsmenn í mjölafrgreiðslu hafi tekið við greiðslum, en síðan skilað þeim til skrifstofu gegn kvittun á afrit sölunótu.

Vitnið Guðmundur Guðmundsson skýrði svo frá, að í framkvæmdastjóratíð sinni hafi starfsfólk skrifstofunnar tekið við greiðslum, ef vitnið var ekki við, en vitnið séð um eða stjórnað innfærslu á þeim greiðslum. Vitnið sagði, að vegna fyrrgreinds veðsetningarmáls hefði það skoðað bókhald fyrirtækisins og hafi það orðið mjöð óánægt með það, þar eð ekki hefði verið fært daglega í dagbók. Hafi það krafist þess af Jóni Eldon, að þessu yrði kippt í lag, og vissi vitnið til þess, að Jón vann mikið að því um þær mundir, og taldi það hann hafa bætt úr þessu. Vitnið kvað Jón og hafa lýst óánægju sinni og talið það lýsa vantrausti á sig, að bókhald fyrirtækisins skyldi tekið til endurskoðunar, en stjórnin hafi talið það heppilegast. Sú endurskoðun, sem vitnið á hér við, var þó aldrei framkvæmd.

Vitnið Þórður H. Guðjónsson sagði, að Jón Eldon hefði séð um greiðslur og móttökur greiðslna. Það hafi þó komið fyrir, að vitnið eða stúlkan á skrifstofunni hafi tekið við greiðslum, ef Jón var ekki við, en yfirleitt hafi þau ekki innt af hendi greiðslur, ef hann var frá um skemmri tíma, nema hann bæði um það sérstaklega. Við staðgreiðslusölu á mjöli hafi viktarmaðurinn, sem undanfarin ár hafi verið Kristján Sigurðsson, afgreitt mjölið og tekið við greiðslum. Hafi afgreiðslan verið færð í frumbók og hafi kaupandi fengið frumritið kvittað, en viktarmaðurinn hafi skilað öðru afriti inn á skrifstofuna ásamt greiðslunni gegn kvittun á afritið í frumbókinni. Hafi greiðslan síðan verið færð í birgðabók og í dagbók. Algengast hafi verið, að Jón Eldon tæki við þessum greiðslum, en einnig getað skeð, að þau hin gerðu það, en sá, sem tók við peningunum, kvittaði í frumbókina.

Við greiðslur inn á viðskiptamannareikninga í skrifstofunni sagði vitnið, að gefnar hefðu verið út kvittanir til viðkomandi greiðenda úr kvittanahefti stefnanda og hafi orðið eftir afrit af þeim kvittunum. Vitnið kvað Jón Eldon ekki hafa fært sjóðbók.

Það kvaðst þó ekki hafa fylgst með því, hvernig hann færði bók-hald fyrirtækisins eða hvort hann færði það mikið eftir á. Vitnið kvað það hafa komið fyrir, að það hafi hringt í skuldunauta stefnanda að beiðni Jóns Eldons. Hafi það þá aldrei rekist á það, að menn, sem verið var að innheimta hjá, væru búnir að greiða. Vitnið taldi, að allar skuldir fyrirtækisins, sem námu verulegri upphæð, hefðu verið greiddar með ávísunum, en laun starfsfólks fyrirtækisins hafi verið greidd með peningum. Kvaðst vitnið vita til þess, að gefin var út ávísun fyrir heildarupphæð launa og síðan hafi peningar verið taldir í umslög. Einnig kynni að vera, að innborgaðar ávísanir hafi verið leystar út til greiðslu á launum, en yfirleitt hafi slíkar ávísanir verið lagðar inn. Vitnið kvað fylgiskjöl stefnanda hafa verið geymd í skrifstofu fyrirtækisins.

Vitnið sagði, að Jón Eldon hafi verið því móttfallinn, að Fiskur h/f gerði út báta, og tap á útgerð fyrirtækisins árið 1967 hafi verið 3—4 milljónir króna. Vitnið kvaðst oft hafa séð um greiðslur fyrir Fisk h/f þar til í október 1967, að hlaupareikningi þess fyrirtækis var lokað, og hafi Jón Eldon þá tekið að sér allar greiðslur, en hann hafi þó oft áður innt af hendi greiðslur fyrir Fisk h/f og hafi vitnið þá kvittað fyrir. Vitnið kvað það hafa skeð, að annað skrifstofufólk fyrirtækisins hafi farið í banka með ávísanir til að leysa þær út eða leggja inn. Það kvaðst ekki vita til þess, hvort annað starfsfólk framseldi ávísanir frá öðrum aðiljum, sem tekið hafði verið á móti sem greiðslum til stefnanda, en það man ekki til þess, að það hafi sjálft framselt slíka ávísun. Bifreiðarstjórar fyrirtækisins hafi oft sótt greiðslur til Reykjavíkur, sem eflaust hafi verið ávísanir, en það gat ekki fullyrt það, hvort viðkomandi starfsmenn máttu framselja þessar ávísanir.

Vitnið Elínborg Matthildur Stefánsdóttir húsfrú, Ljósvallagötu 12, Reykjavík, 23ja ára að aldri, sem starfaði á skrifstofu stefnanda frá sumri 1963 til maíloka 1968, kvað starf sitt aðallega hafa verið fólgið í vélritun og síma-vörslu og eftir að afgreiðsla Eimskipafélags Íslands h/f hafi komið á skrifstofuna, hafi vitnið og annast hana. Það kvaðst ekki hafa fært annað bók-hald en færslur yfir greiðslur vegna afgreiðslu Eimskipafélags Íslands h/f. Sagði vitnið, að er Guðmundur Guðmundsson hafi verið framkvæmdastjóri, hafi hann fært bók-hald fyrir stefnanda í fyrstu, en vegna sjóndepru Guðmundar hafi Þórður H. Guðjónsson tekið að færa fyrir hann og hafi Þórður einnig fært fyrir stefnanda, fyrst eftir að Jón Eldon tók við. Vitnið kvað ekki hafa orðið neinar breytingar á starfstilhögun á skrifstofu, eftir að Jón tók þar við. Hafi

Jón séð um greiðslur og yfirleitt tekið við greiðslum á skrifstofu. Það kvaðst ekki hafa vitað til þess, að hann hefði skilið eftir undirritaðar en óútfylltar ávísanir, en þó minnti það, án þess að geta um það fullyrt, að það hafi skeð vegna launa, ef launaútreikningi hafi ekki verið lokið og hann þurft að bregða sér frá. Vitnið kvaðst stundum hafa farið í banka með ávísanir, sem fyrirtækinu hafði verið greitt með, en stundum hafi Jón Eldon gert það og stundum Gísli Magnússon bílstjóri. Ef ávísun hafi verið stíluð á stefnanda, hafi Jón Eldon framselt hana. Kvaðst vitnið ekki muna til þess að hafa framselt handhafaávísun, en vera meg, að það hafi gert það. Það kvaðst ekki hafa fylgst með færslu bókhalds, en stundum lagt saman í dagbók og fært viðskiptamannareikning. Taldi vitnið, að Þórður H. Guðjónsson hefði aðeins innt af hendi greiðslur, sem Jón Eldon hafi beðið hann að sjá um. Vitnið kvaðst hafa séð um útreikning launa hjá Fiski h/f, en Þórður um launaútreikning hjá stefnanda.

Vitnið Skúli Guðnason endurskoðandi sagði aðspurt um viðskipti Lýsis og Mjöls h/f og Fisks h/f, að ekki hafi orðið vart neins ruglings í bókhaldi fyrirtækjanna og auðvelt að staðreyna þessi viðskipti. Hafi verið regla á bókhaldi Fisks h/f. Oft hafi stefnandi innt af hendi greiðslur fyrir Fisk h/f, en starfsmaður Fisks h/f þá gefið kvittun fyrir. Vitnið kvað ekkert hafa komið fram við athugun á bókhaldi og fylgiskjölum, sem benti til þess, að greiddir reikningar hefðu glatast. Vitnið kvað greiðslur frá fyrirtækinu hafa farið fram jöfnum höndum í ávísunum og peningum og oft hafi stórar greiðslur verið greiddar í peningum. Það sagði, að hver einstök ávísun hefði verið færð í bókhald fyrirtækisins og ekki vantað fylgiskjöl, nema þar sem ávísun var færð í sjóð. Vitnið kvað nokkra tilhneigingu hafa verið til þess að leggja ekki innborganir viðskiptamanna inn, m. a. vegna yfirdráttar á bankareikningi, og því hafi sjóðurinn verið mikið notaður. Sagði vitnið, að greiðslur með peningum hefðu aukist töluvert eftir tilkomu Jóns Eldons sem framkvæmdastjóra.

Jón Eldon var tvívegis frá störfum á árinu 1967. 6.—27. júlí lá hann á sjúkrahúsi vegna magauppskurðar. Um haustið fór hann svo með konu sinni í ferð til Spánar, sem stóð frá 6.—23. eða 24. september. Um starfstilhögun á skrifstofu í fjarveru Jóns hefur þetta komið fram:

Stefán Jónsson kvað ekki hafa verið ráðinn sérstakur framkvæmdastjóri í fjarveru Jóns Eldons, heldur hafi starfsfólk skrifstofunnar séð um störf hans. Hafi ekki orðið neinir erfiðleikar í

rekstri fyrirtækjanna á þeim tíma, er Jón var frá starfi, og engar kvartanir hafi sér vitanlega borist um greiðslur, sem þá hafi ekki verið færðar.

Vitnið Þórður H. Guðjónsson skýrði svo frá, að þegar Jón hafi verið frá vegna veikinda sinna og ferðar til útlanda, hafi hann mælt fyrir um það, hvað skyldi greitt, og hafi hann skrifað undir ávísanir, sem vitnið skyldi greiða með. Í báðum þeim tilvikum, er Jón hafi verið frá, hafi greiðslur verið stemmdar af, er Jón kom aftur. Það sagði og, að er Jón hafi verið frá og vitnið séð um greiðslur, hafi það, vitnið, ekki fært bókhald fyrir stefnanda og hafi uppgjör farið fram þeirra milli eftir ávísanahefti og fygiskjölum. Hafi aldrei orðið neitt misræmi við þessi uppgjör. Vitnið minnst þess ekki, að peningar hafi komið inn, þegar Jón var frá umrædd skipti, en hafi svo verið, hafi vitnið gert skil á þeim til Jóns eða notað þá til greiðslu á reikningum. Vitnið kvaðst ekki hafa verið beðið að innheimta útistandandi skuldir á þeim tíma, er Jón Eldon var fjarverandi.

Vitnið Elínborg Matthildur Stefánsdóttir kvað Þórð H. Guðjónsson hafa annast greiðslur og annað því um líkt, á meðan Jón var frá vegna veikinda og ferðar til útlanda.

Um samband stjórnar og framkvæmdastjóra sagði Stefán Jónsson, að stjórn félagsins hefði haldið fundi öðru hverju og hafi framkvæmdastjóri þar gefið skýrslu um rekstur fyrirtækisins í stórum dráttum. Utan þess hafi ekki verið mikið samband milli stjórnarmanna og framkvæmdastjóra og hafi hinn síðarnefndi ekki neitt að ráði haft samband við sig sem stjórnarformann né hann sjálfur við framkvæmdastjóra. Hann kvaðst ekki hafa orðið var við nein- ar kvartanir á fjárstjórn Jóns Eldons á fyrirtækinu. Að vísu hafi hann heyrt kvartanir lánardrottna um greiðslutregðu hjá fyrirtækinu. Einnig hafi framkvæmdastjóri Eimskipafélags Íslands h/f kvartað undan því rétt fyrir andlát Jóns Eldons, að erfiðlega hefði gengið að fá frá honum skilagrein, en hún hafi þó komið rétt fyrir andlát hans og samkvæmt henni hafi skuld stefnanda við Eimskipafélag Íslands h/f verið u. þ. b. kr. 750 þúsund. Hann kvað hag stefnanda hafa verið fremur erfiðan um þessar mundir og hafi skuldir við innleggjendur verið óeðlilega miklar og yfirdráttur í bönkum farið fram úr því, sem heimilt var.

Vitnið Guðmundur Guðmundsson kvað það mjög sjaldan hafa skeð, að Jón hefði haft samband við sig sem stjórnarformann að fyrra bragði, en hins vegar hafi það oft haft samband við Jón að fyrra bragði og hafi þá komið í ljós, að hann þurfti að fá upplýs-

ingar um eitt og annað. Vitnið kvað rekstur Fisks h/f hafa gengið mjög erfiðlega á þessu tímabili og hafi stefnandi, sem var aðal-eigandi að því fyrirtæki, borið þungar fjárhagsbyrðar þess vegna. Hafi það oft komið fram hjá Jóni Eldon, að hagur Fisks h/f væri slæmur og að til aðgerða þyrfti að koma.

Vitnið Þórður H. Guðjónsson kvað Stefán Jónsson hafa komið nokkuð oft á skrifstofu stefnanda. Það minnst þess ekki, að Jón Eldon hafi kvartað undan því, að stjórnin hefði lítið samband við sig, en hins vegar hefði hann einu sinni tjáð sér, að ætlunin væri að halda stjórnarfund einu sinni í mánuði. Vitnið tók fram, að samstarf á skrifstofunni hefði verið mjög gott og hefði Jón Eldon verið mjög góður í umgengni.

Stefnda, Lilja Jónsdóttir, ekkja Jóns Eldons, skýrði svo frá fyrir dómi, að eftir að Jón hóf störf hjá fyrirtækinu, hafi hann fljótlega farið að tala um það, að hagur þess væri miklu verri en hann hefði grunað og fjárhagserfiðleikar þess miklir. Hafi hann tekið þetta mjög nærri sér, og taldi stefnda, að þetta hafi mjög stuðlað að því, að heilsu hans hrakaði, og hafi hann farið á sjúkrahús hinn 6. júlí 1967, sem fyrr er frá greint, og hafi hann gengið undir magauppskurð, þar sem 80% af maga hans hafi verið tekin burt. Stefnda sagði, að eiginmaður sinn hafi talið, að frystihús fyrirtækisins væri orsök að hinum slæma fjárhag, og hafi hann viljað strax um haustið 1966, að því yrði lokað, en stjórnin hafi ekki viljað það. Kvaðst stefnda hafa komið inn á stjórnarfund í fyrirtækinu um haustið 1967 og hafi hún þá tjáð Stefáni Jónssyni, að hún væri mjög óánægð fyrir hönd manns síns og vildi, að hann segði upp starfi sökum hins slæma ástands hjá fyrirtækinu.

Um fjárráð Jóns Eldons og starfsfólks fyrirtækjanna í einkalífi hefur þetta komið fram:

Stefán Jónsson kvað Jón aldrei hafa kvartað yfir bágrri afkomu eða slæmum fjárhag, svo hann vissi til. Hann kvað sér ekki vera kunnugt um nein óeðlileg fjárráð eða fjárfestingar annars starfsfólks fyrirtækisins. Taldi hann, að Þórður Guðjónsson hefði haft u. þ. b. kr. 20.000.00 á mánuði í laun. Vitnið Guðmundur Guðmundsson kvaðst aldrei hafa orðið vart við, að Jón ætti í erfiðleikum fjárhagslega, og hann hafi aldrei rætt við sig um slíkt. Það hefði aldrei orðið vart við, að einhver starfsmanna fyrirtækisins hefði óeðlileg fjárráð eða lagt í fjárfestingar, en hins vegar hafi einu sinni verið haft á orði við sig, að Jón Eldon virtist hafa mikið umhendis í einkalífi sínu, en vitnið hafi því engan gaum gefið.

Vitnið Þórður H. Guðjónsson sagði, að launamál eða fjárhagur Jóns Eldons hefðu aldrei komið til umræðu þeirra á milli og hafi hann aldrei heyrt Jón ræða þau mál. Vitnið kvaðst stundum hafa fengið lán hjá fyrirtækinu og hafi það stundum verið í formi fyrirframgreiðslu launa.

Stefnda, Lilja Jónsdóttir, kvað svo hafa virst sem fjárráð eiginmanns hennar hefðu stórlega minnkað, eftir að hann hóf störf hjá stefnanda, og hafi Jón hvatt hana og fjölskylduna mjög til sparnaðar. Eftir að Jón hóf störf hjá stefnanda, hafi ekkert nýtt verið keypt til heimilisins og ekki lagt í neina fjárfestingu að ráði. Þó hafi skömmu fyrir andlát hans verið keypt Opel bifreið fyrir kr. 55.000.00, en synir þeirra hafi einnig tekið þátt í þeim kaupum. Þá hafi þau unnið bifreið í happdrætti um áramót 1966—1967 og þá hafi þau selt Bronco bifreið, er þau höfðu átt, u. þ. b. eins eða tveggja ára gamla. Hún kvað eiginmann sinn hafa verið mjög tregan til að skýra henni frá fjármálum sínum, en sér hafi skilist, er hann hóf störf hjá stefnanda, að hann ætti von á einhverjum kaupuppbótum, en hún hafi ekki vitað neitt nánar um það, í hvaða formi þær ættu að vera. Stefnda kvað ferð þá, er þau fóru til Spánar um haustið 1967, hafa verið kostaða af sér og hafi það verið af peningum, sem hún hafi átt í norskum banka, nánar tiltekið í Bergen, síðan 1954 eða 1955 og hafi hún þá keypt gjaldseyri fyrir peninga, sem hún hafi fengið, er hún seldi búfé, er hún átti í foreldrahúsum. Hún kvað Jón Eldon engin bankaviðskipti hafa haft né ávísanareikning. Hún kvaðst hafa átt 3 hesta, en Jón hafi átt einn hest, og hafi þau átt þá í nokkur ár. Hafi Jón gefið sér einn fola fyrir nokkrum árum og hafi hann keypt hann fyrir kr. 5.000.00, en hina tvo hafi foreldrar hennar gefið henni. Þau hafi sjálf heyjað fyrir hestana og þeir verið í húsi, sem móðir Jóns átti. Hún kvað Jón engar aukatekjur hafa haft og hún hafi ekki unnið úti sjálf. Hún kvaðst og ekki hafa vitað um neinar skuldir hans við nokkurn mann utan skuldir hans við Veðdeild Landsbanka Íslands, er hvíldu á húsinu.

Svo sem fyrr er getið, lést Jón Eldon hinn 6. febrúar 1968. Fannst hann látinn í bifreið sinni, þar sem hún stóð inni í bílskúr og var í gangi, er að var komið.

Stefnandi, Stefán Jónsson, kvaðst hafa fengið fréttina um lát Jóns Eldons strax fyrir hádegi hinn 6. febrúar og hafi þá verið haldinn stjórnarfundur samdægurs. Hafi endurskoðandi fyrirtækisins, Skúli Guðnason, verið kvaddur á þennan fund og enn fremur Einar Magnússon, endurskoðandi Eimskipafélags Íslands h/f,

sem sérstaklega var kvaddur til vegna þeirra upplýsinga, sem stjórnarformaðurinn hafði fengið næstu daga á undan hjá framkvæmdastjóra Eimskipafélags Íslands h/f um það misferli, sem hann hefði talið vera á umboði Lýsis og Mjöls h/f fyrir það fyrirtæki. Á þessum fundi hafi endurskoðanda verið falið að taka til endurskoðunar allt bókhald fyrirtækisins og þar á meðal að endurskoða nýafstaðið uppgjör framkvæmdastjórans til Eimskip. Þann tíma, sem leið frá fráfalli Jóns Eldons og til þess, að nýr framkvæmdastjóri var ráðinn, kvaðst Stefán Jónsson hafa séð um að taka við greiðslum og sjá um útborganir sem stjórnarformaður. Í samráði við endurskoðandann hafi hann haft sérstaka sjóðbók fyrir þetta tímabil, sem síðan hafi verið skilað í hendur endurskoðanda að þeim tíma liðnum. Kvað hann endurskoðandann strax 6. febrúar hafa tekið við bókhaldinu, eins og Jón Eldon skildi við það, en það hafi að verulegu leyti verið óuppfært. Enginn utanaðkomandi hafi verið fenginn til að sjá um mál fyrirtækisins ásamt sér, en nýr framkvæmdastjóri hafi verið ráðinn í mars. Hann kvað sig með öllu hafa verið grunlausan um misferli að öðru leyti en varðaði uppgjör Eimskipafélags Íslands h/f og hafi hann því ekki séð ástæðu til frekari aðgerða. Hann kvað endurskoðandann hafa lagt bráðabirgðaskýrslu um fjárhag fyrirtækisins fyrir stjórnina hinn 19. febrúar 1968. Ekki hafi verið gripið til neinnar breyttrar tilhögunar um stjórn fyrirtækisins, eftir að umrædd bráðabirgðaskýrsla var lögð fram, en endurskoðanda falið að ljúka skýrslugerð sinni og lögfræðingi fyrirtækisins falið að gæta hagsmuna þess.

Vitnið Skúli Guðnason endurskoðandi skýrði svo frá, að Stefán Jónsson hefði hringt í sig 6. febrúar 1968 og tjáð sér um lát Jóns Eldons, og kvaðst vitnið hafa farið suður í Hafnarfjörð til viðtals við Stefán. Endurskoðun á bókhaldinu hafi síðan hafist á skrifstofu stefnanda hinn 12. febrúar. Vitnið minntist þess ekki, að Stefán Jónsson hefði haft sérstaklega samband við sig um framkvæmd á bókhaldi og fjárvörslu fyrirtækisins, en hins vegar vissi vitnið, að Stefán hefði strax stofnað sjóðdagbók. Vitnið tók fram, að það hefði verið veikt hinn 9. febrúar og því hafi endurskoðun ekki getað hafist fyrr.

Vitnið skýrði svo frá, að er Jón Eldon féll frá, hafi bókhaldið verið ófært um allangan tíma. Ekki hafi öll bókhaldsgögn legið fyrir á skrifstofunni við fráfall hans, heldur hafi eitthvað af þeim verið heima hjá Jóni, m. a. greiddir reikningar og innborgunarafrit og hafi þau verið afhent Stefáni Jónssyni. Strax eftir frá-

fall Jóns hafi verið stofnuð sérstök sjóðbók. Vitnið kvað þau fylgiskjöl, sem færð höfðu verið, hafa verið í reglu, en ófærð fylgiskjöl hafi verið í megnustu óreiðu. Þá kvað vitnið hafa verið gerða könnun á því, hvað var í jóði, en í honum hafi verið peningar að fjárhæð kr. 5.045.00, orlofs- og sparimerki að fjárhæð kr. 575.00, tékkar, útgefnir af Fiski h/f, að fjárhæð kr. 1.241.47, en sjóðs- og bankaafstemmning hafi ekki farið fram, þar eð það hafi ekki verið framkvæmanlegt vegna þess, að bókhaldið hafi verið ófært um langan tíma. Vitnið kvaðst ekki hafa haft grunsemdir um sjóðþurrð, þegar það hóf endurskoðun sína í febrúar, en hins vegar hafi það haft áhyggjur af bókhaldinu, sem virtist í mikilli óreiðu.

Vitnið Þórður H. Guðjónsson skýrði svo frá, að eftir fráfall Jóns Eldons hafi það aðstoðað Stefán Jónsson við innheimtu úti-standandi skulda að beiðni hans með því að hringja í menn.

Hér að framan hefur verið rakið allt hið helsta, sem komið hefur fram um starf Jóns Eldons hjá stefnanda, starfssvið hans, laun, viðtöku, viðskilnað og önnur samskipti hans við fyrirtækið. Til viðbótar þessu þykir hér rétt að rekja það, sem fram hefur komið í málinu um viðskilnað Jóns við fyrri atvinnurekanda sinn, Bernhard Petersen h/f.

Gunnar Petersen, framkvæmdastjóri fyrirtækisins Bernhards Petersens h/f, Kambsvegi 36, Reykjavík, 35 ára að aldri, kom fyrir dóm sem vitni hinn 18. febrúar 1969. Vitnið, sem verið hefur framkvæmdastjóri fyrirtækisins frá árinu 1962, kvað Jón Eldon hafa starfað þar í 14—15 ár sem bókhaldari og gjaldkeri og hafi hann allan þann tíma sinnt þeim störfum. Hafi Jón komið sér fyrir sjónir sem góður starfsmaður, en ekki hafi verið náði persónulegt samband milli hans og framkvæmdastjóra fyrirtækisins. Laun Jóns hjá fyrirtækinu hafi verið fremur lág og miðast við launataxta Verslunarmannafélagsins. Einnig hafi hann öðru hverju fengið launauppbætur, ef vel gekk hjá fyrirtækinu. Þegar hann hafi hætt þar, hafi hann samkvæmt viðskiptamannabók skuldað fyrirtækinu óverulega upphæð. Eftir að hann var hættur, hafi hins vegar komið í ljós við afstemmningu, að kr. 250.000.00 vantaði í kassa. Hafi Jón viðurkennt, að hann hefði tekið þessa upphæð að láni, og boðist til að greiða hana. Þetta hafi verið seint í júní 1966. Eftir þetta hafi verið hafin athugun á bókhaldi aftur í tím-ann og hafi þá komið í ljós frekara misræmi, sem nam allhárri fjárhæð. Hafi orðið um það samkomulag milli stjórnar fyrirtækisins og Jóns Eldons, að hann gæfi út skuldabréf fyrir fjárhæð kr. 640.655.12 með veði í húsi Jóns, og hafi hann sagst mundu geta

staðið skil á þeirri fjárhæð samkvæmt greiðsluskilmálum bréfsins miðað við laun sín hjá stefnanda. Fyrirgreindar kr. 250.000.00, sem vantaði í kassa, hafi ekki fallið undir þessa upphæð, þar eð Jón hafi boðist til að greiða þá fjárhæð fljótlega og það hafi hann gert þá um haustið. Vitnið kvað endurskoðanda fyrirtækisins ekki hafa framkvæmt þá athugun á bókhaldi, sem hér um ræðir, heldur hafi stjórnendur fyrirtækisins framkvæmt hana. Hafi endurskoðendum fyrirtækisins aldrei verið skýrt frá þessu máli. Þegar Jón Eldon sótti um starf hjá stefnanda, sagði vitnið, að Guðmundur Guðmundsson, þá framkvæmdastjóri stefnanda, hafi spurt sig um Jón, og kvaðst vitnið hafa tjá Guðmundi, að hann væri góður starfsmaður og borið honum góða sögu, enda hafi þá ekkert verið komið fram um skuldir Jóns við fyrirtæki vitnisins. Það kvaðst hafa komist í mjög erfiða aðstöðu, eftir að upp komst um skuld Jóns, þar eð fyrirtæki vitnisins væri hluthafi í h/f Lýsi og Mjöl. Hins vegar hafi Jón gefið sér drengskaparloforð um að reynast því fyrirtæki vel og því hafi vitnið ekki viljað skýra stjórn stefnanda frá þessu og hafi þar ráðið velvild í garð Jóns og einnig tililit til fjölskyldu hans. Vitnið sagðist ekkert hafa vitað um það, hvort Jóni mundi veitast erfitt að standa í skilum með greiðslu á kr. 250.000.00 til fyrirtækis vitnisins, svo skömmu eftir að hann hætti þar starfi, en jafnvel talið, að hann hefði fengið lán út á hús sitt til þess. Vitnið kvað Jón aldrei eftir útgáfu fyrirnefnds skuldabréfs hafa rætt um það við sig, að erfitt væri fyrir sig að standa í skilum með afborganir þess. Skuldabréf þetta hefur verið lagt fram í málinu. Skyldi það greiðast á 8 árum og bera hæstu lögleyfða fasteignalánavexti. Vitnið kvaðst ekki hafa orðið vart við neina sérstaka fjárpörf eða óeðlileg fjárráð Jóns Eldons, en þeir hafi ekki umgengist neitt utan starfs. Það kvað Jón enga skýringu hafa gefið á því, hvernig umrædd skuld hans myndaðist.

Stefnandi heldur því fram, að Jón Eldon beri algera ábyrgð á þeirri sjóðsvöntun, kr. 1.405.324.18, sem uppgjör endurskoðunar-skrifstofunnar leiði í ljós, vegna stöðu hans sem framkvæmdastjóri, er hafði yfirumsjón með öllu bókhaldi og fjárvörslu stefnanda. Af hálfu stefndu hefur því verið mótmælt, að slík alger ábyrgð yrði lögð á Jón Eldon, m. a. með hliðsjón af því, að sá möguleiki væri allt eins fyrir hendi, að aðrir starfsmenn stefnanda eigi þátt í þeim mistökum, sem orðið hafi, enda starfstilhögun á skrifstofu stefnanda slík, að það væri langt frá því að vera útilokað.

Með hliðsjón af því, sem fram hefur komið og að framan hefur

verið rakið um starfstilhögun og fyrirkomulag á skrifstofu stefnanda, telur dómurinn, að ekki verði unnt við úrlausn máls þessa að byggja á algerri ábyrgð Jóns Eldons á allri fjárvörslu og bókhaldi stefnanda á starfstíma hans. Byggir dómurinn þetta á því, að mikill losarabragur var á sjóðshaldi félagsins, ekki var færð sérstök sjóðbók, sem inn- og útborganir voru færðar í, jafnóðum sem þær áttu sér stað, né heldur voru inn- og útborganir færðar í sjóðdagbók jafnóðum. Fleiri en Jón Eldon tóku við greiðslum og inntu greiðslur af hendi. Sjóðseftirlit fór aðeins fram einu sinni á starfstíma Jóns Eldons. Enn fremur hefur komið fram, að er Jón Eldon var tvívegis frá störfum um nokkurt skeið, var sjóður hvorki stemmdur af við brottför hans né heldur er hann tók upp störf á ný. Mun stjórn stefnanda hafa verið kunnugt um, að sjóðshaldi fyrirtækisins var þannig háttað, en gerði ekki gangskör að því að bæta þar úr. Þannig segir vitnið Guðmundur Guðmundsson, að er það hafi verið stjórnarformaður stefnanda, hafi það skoðað bókhaldið í júní 1967 og hafi það orðið mjög óánæggt með það, þar eð ekki hafði verið fært daglega í dagbók. Enn fremur var ákveðið í júní 1967 að taka bókhaldið fyrir það ár til endurskoðunar, en endurskoðun hófst ekki fyrr en á árinu 1968 eftir fráfall Jóns Eldons.

Dómurinn lítur og svo á, að sú endurskoðunarskýrsla, sem fyrir liggur í málinu um áætlaða sjóðsvöntun, verði ekki lögð til grundvallar í málinu til ábyrgðar fyrir Jón Eldon, án þess að þau atvik, sem búa að baki hverri fjárhæð, sem honum er færð til skuldar, verði rannsökuð og metin sérstaklega. Í upphafi skýrslunnar er þess getið, að viðskiptaskuld Jóns við stefnanda sé þar sett upp „eftir því sem bækur og skjöl félagsins segja til um, svo og ýmsar munnlegar upplýsingar, sem okkur hafa verið látnar í té og eru nú bókfærðar“. Slíkar munnlegar upplýsingar munu að mestu leyti komnar frá stjórnarmönnum eða starfsmönnum stefnanda, en af skiljanlegum ástæðum liggja ekki fyrir sjónarmið eða skýringar Jóns Eldons varðandi skýrsluna og niðurstöður hennar. Dómurinn hefur því kannað þau gögn og færslur í bókhaldi stefnanda, sem hinar einstöku skuldafærslur í skýrslunni á Jón Eldon eru byggðar á.

Þegar endurskoðunarskýrslan er skoðuð og ábyrgð Jóns Eldons virt, telur dómurinn, að greina beri milli tveggja tímabila, þ. e. tímans fyrir 27. júní 1967 annars vegar og tímans eftir þann dag hins vegar. Lítur dómurinn svo á, að með undirskrift sinni undir skýrsluna um sjóðsuppgjörið hinn 27. júní 1967 hafi Jón Eldon stað-

fest, hvað átti að vera í sjóði samkvæmt niðurstöðu bókhaldsins, sem hann hafði fært, og enn fremur að í sjóðnum hafi verið sú fjárhæð, sem tilgreind er í skýrslunni, eða kr. 200.58 minna en bókhaldið sagði til um. Verði því að færa honum til ábyrgðar þær fjárhæðir, sem hann hefur móttengið vegna stefnanda og kvittað sjálfur fyrir, áður en sjóðsuppgjörið fór fram, en ekki fært í bókhaldið.

Eftir 27. júní 1967 liggur hins vegar fyrir bókhald stefnanda, fært af Jóni Eldon fram eftir ári 1967 og byrjun ársins 1968. Bókhaldið er, eins og áður er greint frá, fært töluvert eftir á, og er ekki að sjá, að Jón Eldon hafi lokið færslu þess fyrir árið 1967, þar sem dagbók er ekki lokað, og Jón skilur þannig við bókhaldið, að það sýnir öfugan sjóðsmismun, þ. e. að færðar útborganir umfram innborganir nema kr. 499.785.68. Þó innborganir séu óinnfærðar, er því ekki unnt að draga af því þá ályktun, að þær hafi runnið til Jóns Eldons fremur en til greiðslu á útgjöldum stefnanda. Með tilvísan til þessa og framangreinds rökstuðnings um, að Jón verði ekki látinn bera algera ábyrgð á fjárvörslu stefnanda, telur dómurinn, að eftir 27. júní 1967 verði eigi unnt að færa Jóni annað til ábyrgðar en það, sem beinlínis teljist sannað, að runnið hafi til hans sjálfs.

Verður nú tekið til við að rekja skýrslu endurskoðunarskrifstofunnar og taka afstöðu til hvers liðar fyrir sig.

1. Samkvæmt viðskiptareikningi Jóns Eldons hjá stefnanda var bókfærð úttekt hans tímabilið 1. janúar 1967-31. ágúst 1967 kr. 405.848.22 samkvæmt færslum hans sjálfs í sjóðdagbók, þó nokkrar færslurnar séu ekki færðar af honum sjálfum í viðskiptamannabók. Í endurskoðunarskýrslunni er upphæðin hins vegar tilgreind kr. 405.998.22. Stafar mismunurinn af því, að innifalið í þeirri upphæð er andvirði flaggstangar, kr. 150.00, sem fært er í dagbók undir 31. desember af öðrum en Jóni, en fylgiskjal fyrir þeirri færslu hefur ekki verið lagt fram, og þykir dóminum því ekki unnt að taka þá fjárhæð til greina.

Samkvæmt reikningum var inneign Jóns frá fyrra ári hinn 1. janúar 1967 kr. 14.080.35, og hefur stefnandi dregið þá fjárhæð frá skuld Jóns svo og laun hans fyrir árið 1967, kr. 270.000.00, og samkvæmt því talið skuld hans kr. 121.917.87. Af hálfu stefndu hefur verið vefengt, að laun Jóns hafi ekki verið meiri en kr. 22.500.00 á mánuði, sem séu ótrúlega lág laun fyrir framkvæmdastjóra. Að áliti dómsins hefur ekkert það komið fram í málinu, sem hnekkir þeirri fullyrðingu stefnanda, að Jón hafi haft um-

rædd laun, enda stutt af eigin færslum hans á viðskiptareikning hans. Þykir því verða að leggja til grundvallar, að laun hans hafi numið kr. 22.500.00 á mánuði. Stefndu hafa og haldið því fram, að Jón ætti rétt á launum fyrstu tvo mánuði ársins 1968, en hann lést sem fyrr segir hinn 6. febrúar 1968, og einnig eigi að greiða laun hans í 6 mánuði eftir lát hans. Dóminum þykir rétt og eðlilegt, að Jóni séu reiknuð laun þann tíma, er hann starfaði hjá fyrir-tækinu, en með hliðsjón af því, hvernig viðskilnaður hans var við bókhald og sjóð þess, þykir ekki unnt að dæma honum laun nema til dánardægurs hinn 6. febrúar, eða kr. 27.000.00 frá 1. jan-úar 1968. Samkvæmt því þykir því Jón réttilega skuldfærður samkvæmt þessum lið fyrir kr. 94.767.87.

2. Úttektir Jóns samkvæmt óbókfærðum miðum, kvittuðum af honum, er lágu í peningakassa, námu kr. 25.136.31, og er sá liður ekki vefengdur af hálfu stefndu og því tekinn til greina að öllu leyti.

3. Hér er um að ræða óbókfærðan tékka að fjárhæð kr. 120.-000.00, útgefinn hinn 14. nóvember 1967 á bankareikning stefnanda í Útvegsbanka Íslands. Tékki þessi er framseldur af lögfræðiskrifstofu Einars Baldvins Guðmundssonar o. fl., en sú skrifstofa hafði til innheimtu skuldabréf í eigu Bernhards Petersens h/f, er Jón Eldon hafði gefið út og áður er vikið að. Samkvæmt upplýsingum, sem dóminum hafa verið látnar í té, fór fram greiðsla inn á skuld þessa í nóvember 1967 að fjárhæð kr. 144.-147.40, og var sú greiðsla færð í bækur lögfræðiskrifstofunnar 15. nóvember 1967. Jafnframt liggur fyrir yfirlýsing lögfræðiskrifstofunnar um, að hún hafi engin viðskipti átt við stefnanda. Telur dómurinn því, að sannað sé, enda ekki beinlínis vefengt af hálfu stefndu, að umrædd upphæð hafi runnið til Jóns Eldons, og verði því að taka þennan kröfulið stefnanda til greina.

4. Hér er Jóni Eldon færð til skuldar greiðsla inn á viðskiptalán Bernhards Petersens h/f nr. 27 við Landsbanka Íslands hinn 1. september 1966 að fjárhæð kr. 250.000.00. Þessa greiðslu færði Jón í bókhaldið sem greiðslu stefnanda inn á viðskiptareikning Bernhards Petersens h/f, en á innborgunarkvittun Landsbankans, sem færð er sem fylgiskjal, stendur, að „Jón Eldon v. Lýsi og Mjöl h.f.“ hafi greitt, en á afriti því, sem bankinn heldur og lagt hefur verið fram í málinu, stendur aðeins, að „Jón Eldon“ hafi greitt. Endurskoðandi stefnanda var spurður að því, hvort viðskiptamannareikningur Bernhards Petersens h/f hjá stefnanda fyrir árið 1966 hefði ekki verið stemmdur af, og kvað hann það ekki hafa

verið gert, heldur einungis teknar „stikkprufur.“ Þetta hafi hins vegar verið gert undanfarandi ár og þá stemmt.

Umrædd greiðsla var ekki færð stefnanda til tekna í bókhaldi Bernhards Petersens h/f samkvæmt afriti af viðskiptamannareikningi, en hins vegar liggja fyrir upplýsingar um það, að Jón hafi greitt Bernard Petersen h/f umrædda fjárhæð vegna fyrrgreindrar skuldar hans sjálfs við fyrirtækið haustið 1966. Þykir því verða að telja sannað, að greiðsla þessi hafi runnið í eigin þágu hans og skuldfærsla samkvæmt þessum lið sé því rétt.

5. A.—H. Hér eru færðar ýmsar innborganir til stefnanda, sem átt höfðu sér stað fyrir 27. júní 1967, en aldrei verið bókfærðar, og stefnandi telur, að gengið hafi til Jóns Eldons. Af hálfu stefndu hefur þessum kröfum stefnanda verið mótmælt og bent á, að þegar sjóðstalning hinn 27. júní 1967 fór fram, hafi Jón Eldon verið orðinn mjög veikur af magasári, sem síðar leiddi til þess, að hann varð að leggjast undir erfiðan uppskurð, og því megi vera, að hann hafi ekki getað vegna veikinda gengið frá uppgjöri á viðhlitandi hátt. Bendi allt til þess, að þessar greiðslur hafi ekki gengið til Jóns og fjölskyldu hans. Séu möguleikar á því, að hann hafi greitt reikninga fyrir fyrirtækið, sem enn séu ekki fram komnir, og einnig sé möguleiki á því að aðrir starfsmenn stefnanda hafi átt þátt í þessum mistökum.

A. Hér er um að ræða innborgun frá Bernhard Petersen h/f að fjárhæð kr. 120.693.95 hinn 17. febrúar fyrir loðnulýsi. Greiðsla þessi var innt af hendi með tékka á viðskiptalán nr. 27 við Landsbanka Íslands. Jón Eldon hefur framselt tékka þennan fyrir hönd stefnanda. Á viðskiptareikningi stefnanda hjá Bernhard Petersen h/f var umrædd greiðsla færð hinn 28. febrúar. Með það í huga, að ótvírætt er, að Jón Eldon hefur móttækið umrædda greiðslu, en ekki fært hana, en hins vegar samþykkt sjóðsuppgjör hinn 27. júní 1967, verður að telja honum til ábyrgðar vöntun á umræddri innborgun og taka þennan kröfulið til greina.

B. Hér er um að ræða greiðslu frá Jóni Gíslasyni s/f hinn 16. febrúar 1967 að fjárhæð kr. 50.000.00, sem Jón Eldon hefur kvittað fyrir, en ekki verið bókfærð. Stefán Jónsson, stjórnarformaður stefnanda, var spurður að því, hvort ekki væri óeðlilegt, að Jón Gíslason s/f, sem væri stór innleggjandi hjá stefnanda, greiddi til hans. Taldi hann ekkert óeðlilegt við það. Vitnið Þórður H. Guðjónsson sagði svo frá, að Jón Eldon hefði tjáð sér, að fyrirtækið Jón Gíslason s/f hefði fengið bráðabirgðalán, sem átti að standa skil á fljótlega, en það hafi brugðist, að því er Jón hefði

tjáð sér. Umrædd greiðsla er færð á viðskiptareikning stefnanda hjá Jóni Gíslasyni s/f. Með hliðsjón af kvittun Jóns Eldons fyrir þessari greiðslu og samþykki hans síðar á sjóðsuppgjöri og með tilvísan til fyrri rökstuðnings telur dómurinn, að nægileg sönnun sé fram komin fyrir skuldfærslu þessari, og tekur hana því til greina.

C. Hinn 1. júní 1967 hefur Jón Eldon fyrir hönd stefnanda kvittað fyrir móttöku á kr. 15.000.00 frá Þorvaldi Ásmundssyni sem greiðslu inn á reikning hans. Í málinu liggur einnig fyrir tékki, útgefinn sama dag, að sömu fjárhæð, útgefinn af Þorvaldi, framseldur af Jóni Eldon. Með tilvísan til rökstuðnings hér að framan undir A og B þykir verða að taka þennan lið í kröfugerð stefnanda til greina.

D. Hinn 15. febrúar 1967 hefur Fóðurblandan h/f greitt kr. 75.000.00 til stefnanda, en sú greiðsla eigi verið bókfærð. Kvittun fyrir greiðslunni er rituð á prentað kvittanaeyðublað frá Fóðurböndunni h/f. Fyrir greiðslu þessari kvittar Gísli Magnússon, starfsmaður stefnanda, og var greiðslan í formi tékka, útgefins af Fóðurböndunni, sem framseldur var af hinum sama Gísla Magnússyni. Stefnandi telur, að Gísli hafi afhent Jóni Eldon peningana og beri að færa honum þá til skuldar, þar eð hann hafi ekki fært þá og þeir ekki komið fram við sjóðtalningu hinn 27. júní 1967. Af hálfu stefndu hefur þessum lið sérstaklega verið mótmælt og bent á, að einhliða fullyrðingar starfsmanna stefnanda eigi ekki að nægja til skuldfærslu á Jón. Umræddur starfsmaður stefnanda, Gísli Gunnar Magnússon brunavörður, Háabarði 2, Hafnarfirði, 36 ára að aldri, kom fyrir dóm sem vitni og skýrði svo frá, að hann hefði starfað hjá stefnanda frá því í nóvember 1962 þar til í júní 1967 sem vörubifreiðarstjóri. Það kvaðst oft hafa verið sent í sparisjóðinn til að sækja peninga til launaútborgana og annað því um líkt. Aðspurt um þessa greiðslu Fóðurböndunnar kvaðst vitnið muna eftir þessu tilviki eftir að hafa rifjað þetta upp og athugað dagbók, sem það hefði haldið í 20 ár. Í dagbókinni 15. febrúar 1967 segi, að vitnið hafi farið tvær ferðir til Reykjavíkur. Önnur hafi verið til Eimskipafélags Íslands h/f og á skrifstofu Fóðurböndunnar h/f og hafi það sótt þar kr. 75.000.00. Kvaðst vitnið muna eftir því, að umrædd ávísun hafi verið vélrituð þar á skrifstofunni. Það kvaðst ekki muna sérstaklega eftir því að hafa farið í Sparisjóð Hafnarfjarðar með þessa ávísun, en það hafi oft skeð, að það hafi farið með ávísanir í banka, einkum í Sparisjóð Hafnarfjarðar. Það kannaðist við framsal á umrædda ávísun,

en mundi ekki, hvort það hefði í fleiri tilvikum skrifað þannig á ávísun, en þegar það hafi farið með ávísanir af skrifstofunni, hafi skristofufólkið yfirleitt ritað á þær. Taldi vitnið, að það hefði afhent Jóni Eldon umrædda greiðslu á skrifstofunni.

Þegar lítið er á þann vafa, sem leikur á um móttöku þessarar greiðslu á skrifstofu stefnanda, og að hvergi kemur fram skrifleg viðurkenning eða staðfesting þess, að Jón Eldon hafi tekið við henni, þykir dóminum ekki unnt, þrátt fyrir trúlegan framburð umrædds starfsmanns, gegn eindregnum mótmælum stefndu og með hliðsjón af því, að fleiri gengu um sjóð fyrirtækisins, að taka þennan kröfuflið stefnanda til greina, og verður því að sýkna stefndu af honum.

E. Hinn 7. apríl 1967 hefur Jón Eldon kvittað fyrir móttöku á kr. 31.600.00 frá Ársæli Hannessyni sem greiðslu inn á reikning hans hjá stefnanda. Stefnandi telur þessa greiðslu til skuldar Jóns Eldons, þar eð hún hafi ekki verið færð og peningarnir ekki komið fram við sjóðstalningu. Af hálfu stefndu hefur þessari skuldfærslu verið mótmælt með hinum almennu mótmælum við kröfum undir lið 5. Með tilvísan til fyrri rökstuðnings undir 5 A, B, og C hér á undan þykir mega telja nægilega sönnun fram komna til þess, að Jón Eldon verði gerður ábyrgur fyrir vöntun þessarar greiðslu.

F. Hinn 16. mars 1967 hefur Jón Eldon kvittað fyrir greiðslu að fjárhæð kr. 45.400.00 frá Versluninni Minni Borg, en umrædd greiðsla kom ekki fram í bókum stefnanda, og telur hann Jón Eldon ábyrgan, þar eð peningarnir komu ekki fram við sjóðstalningu. Með tilvísan til fyrri rökstuðnings undir liðum 5 A, B, C og E þykir verða að taka skuldfærslu undir þessum lið til greina.

G. Hér er um að ræða staðgreiðslusölu á mjöli fyrir 27. júní 1967 til nokkurra aðilja, samtals að fjárhæð kr. 17.425.00. Hefur Jón Eldon kvittað fyrir móttöku greiðslna þessara að undanskilinni einni greiðslu, sem Friðjón Guðlaugsson verksmiðjustjóri mun hafa mótttekið. Um slíka staðgreiðslusölu hefur þetta komið helst fram í málinu umfram það, sem áður var rakið, er starfstilhögunar var getið: Vitnið Kristján Sigurðsson viktarmaður, Herjólfsgötu 16, Hafnarfirði, 62 ára að aldri, kvaðst hafa séð um viktun á öllu mjöli, sem afgreitt var frá fyrirtækinu, bæði sem selt var til útflutnings og innanlands. Hafi það einnig fært birgðabók um það, sem framleitt var af mjöli og einnig hafi það fært í þá bók alla sölu á mjöli. Sagði vitnið, að ýmist hafi verið afgreitt mjöl gegn láni eða staðgreiðslu, en einkum á haustin hafi verið

mikið um staðgreiðslusölu. Kvaðst það hafa fært alla staðgreiðslusölu í nótnahefti, þar sem nótur hafi verið í þríriti. Hafi greiðandi fengið frumrit kvittunar, eitt afrit hafi farið til skrifstofu, um leið og greiðsla var afhent þar, og þriðja eintak hafi síðan orðið eftir í heftinu og hafi viðkomandi á skrifstofunni kvittað á það við móttöku greiðslunnar. Hafi uppgjör fyrir slíka staðgreiðslu farið fram þegar í stað. Hafi framkvæmdastjórinn í flestum tilvikum tekið við þessum greiðslum, en vera megi, að í einstöku tilfellum hafi annar tekið við greiðslu. Sagði vitnið, að komið hefði fyrir, að annar hefði gripið inn í sitt starf, einkum ef unnið var um nætur eða vitnið var veikt.

Vitnið Friðjón Guðlaugsson verksmiðjustjóri, Mánastíg 4, Hafnarfirði, 55 ára að aldri, kvaðst stundum í forföllum hafa gripið í starf viktarmanns, en það viti þó ekki til þess, að aðrir en þeir tveir hafi tekið við staðgreiðslusölu. Það kvaðst ekki hafa vitað um þá venju viktarmanns að láta viðkomandi starfsmann á skrifstofu kvitta fyrir móttöku peninga í nótnahefti og því hafi það ekki látið kvitta þannig í heftið, er það afgreiddi mjöl gegn staðgreiðslu. Hafi það fyrst frétt um þennan hátt á skilum staðgreiðslu, eftir að Jón Eldon féll frá. Það mundi ekki sérstaklega eftir afgreiðslu á mjöli hinn 3. apríl 1967, er það kvittaði fyrir móttöku á greiðslu að fjárhæð kr. 5.100.00. Kvaðst það ætíð hafa skilað slíkum greiðslum til skrifstofunnar og hafi Jón Eldon tekið við greiðslum.

Dómurinn telur með hliðsjón af framansögðu, að telja verði Jóni Eldon til skuldar þær greiðslur, er hann hefur kvittað fyrir móttöku í nótabækur, en þær hafa verið lagðar fram í málinu. Að því er varðar hins vegar greiðslu að fjárhæð kr. 5.100.00, sem Friðjón Guðlaugsson hefur móttekið, þykir dóminum ekki unnt gegn mótmælum stefndu að taka þá fjárhæð til greina, enda engin nóta lögð fram um þá sölu, og beri því að sýkna af henni. Er Jón því skuldfærður undir þessum lið fyrir kr. 12.325.00.

H. Hér er um að ræða greiðslu frá Ríkisspítölunum í formi tékka að fjárhæð kr. 3.300.00, útgefins 6. júní 1967, en tékki þessi var framseldur af Jóni Eldon f. h. stefnanda og síðan aftur af Versluninni Mirru, Austurstræti 17, Reykjavík. Kveðst stefnandi engin viðskipti hafa átt við þá verslun, og greiðsla þessi var ekki færð í bækur hans og peningarnir ekki til staðar við sjóðstalningu. Með tilvísun til fyrri rökstuðnings hér að framan um liði A, B, C, E, F og G verður að telja, að fram sé komin nægileg sönnun til að telja umrædda upphæð Jóni til skuldar.

6. Hér er um að ræða greiðslu hinn 15. nóvember 1967 frá Bernhard Petersen h/f að fjárhæð kr. 120.000.00. Jón Eldon hefur móttakið þessa greiðslu og kvittað fyrir henni, en hún er hins vegar ekki bókfærð í bækur stefnanda. Hjá Bernhard Petersen h/f er umrædd greiðsla færð í viðskiptareikning stefnanda honum til skuldar. Tékki sá, sem notaður var til greiðslu þessarar, hefur verið lagður fram í málinu, og er hann framseldur af Jóni Eldon f. h. stefnanda.

Umrædd greiðsla fór fram hinn 15. nóvember 1967 sem fyrr segir, þ. e. eftir að sjóðsuppgjör fór fram, sem Jón Eldon hafði staðfest með undirskrift sinni. Ekki liggur fyrir sönnun um það, að umrædd innborgun hafi runnið til Jóns Eldons sjálfs, og með tilvísan til rökstuðnings hér að framan um skuldfærslu í endurskoðunarskýrslunni eftir sjóðsuppgjörið 27. júní 1967 telur dómurinn ekki unnt að taka þennan lið kröfunnar til greina.

7. Hinn 10. nóvember 1967 hefur Fóðurbirgðafélag Biskups-tungna greitt til stefnanda kr. 171.450.00, og hefur Jón Eldon kvittað tvo reikninga, sem nema samtals þessari fjárhæð, en hér var um að ræða greiðslu fyrir karfamjöl. Greiðsla þessi hefur ekki verið bókfærð, og telur stefnandi því, að Jón Eldon hafi myndað við sig skuld, sem nemur þessari fjárhæð. Ekkert hefur fram komið í málinu um það, hvert umræddir peningar hafa runnið, og með tilvísan til rökstuðnings undir lið 6 þykir verða að sýkna stefndu af þessum kröfulið.

8. Geir Gunnlaugsson hefur greitt til stefnanda kr. 13.750.00 fyrir fiskimjöl samkvæmt tveimur reikningum, dags. 18. október 1967, kr. 11.000.00, og 22. desember 1967, kr. 2.750.00, sem báðir eru kvittaðar af Jóni Eldon. Annað liggur ekki fyrir um greiðslur þessar, og með hliðsjón af framansögðu undir liðum 6 og 7 verður að telja ónóga sönnun fram komna til þess, að unnt sé að skuldfæra Jón Eldon fyrir þessum greiðslum, og beri því að sýkna af þessum kröfulið.

9. Hér er um að ræða greiðslur frá Ingólfi Hannessyni, kr. 4.-650.00, og Kjartani Hannessyni, kr. 56.100.00. Lögð hefur verið fram kvittun, undirrituð af Þórði H. Guðjónssyni, dags. 14. febrúar 1967, fyrir greiðslu Ingólfs, en kvittun fyrir greiðslu Kjartans hefur ekki verið lögð fram, og er krafan byggð á munnlegum upplýsingum hans til stjórnarformanns stefnanda. Hvorug þessara greiðslna hefur verið bókfærð hjá stefnanda. Hér er í hvorugu tilviki um það að ræða, að fyrir liggi kvittun frá Jóni Eldon, í öðru tilvikinu liggur ekki fyrir skjallag sönnun þess, að greiðsla

hafi átt sér stað, og ekkert hefur komið fram um það, hvert umrætt fé hafi runnið. Þykir því ekki fært gegn mótmælum stefndu að taka umrædda kröfu til greina, og er því sýknað af henni.

10. Við endanlegt uppgjör endurskoðunarskrifstofu N. Mancher og Co. á bókhaldi stefnanda fyrir þann tíma, sem Jón Eldon var framkvæmdastjóri, kom fram mismunur í sjóði að fjárhæð kr. 164.201.05 á inn- og útborgunum, þegar fjárhæðirnar undir lið 1—9 í endurskoðunarskýrslunni hafa verið færðar Jóni Eldon til skuldar. Telur stefnandi, að Jón Eldon, sem hafði allar fjárreiður og bókhald á hendi fyrir stefnanda, beri ábyrgð á þessum sjóðsmismun. Af hálfu stefndu hefur því verið mótmælt, að Jón Eldon verði gerður ábyrgur fyrir öllum inn- og útborgunum, þar sem hér sé um alls konar kvittanir frá ýmsum starfsmönnum fyrir-tækisins að ræða, og bent á, að þetta beri vott um mikla óreiðu hjá stefnanda, sem nái lengra en kenna megí Jóni Eldon.

Hér er um að ræða mismun á ýmsum færslum á inn- og útborgunum frá þeim tíma, er Jón hætti að færa sjóðdagbók, og til þess tíma, er hann lést. Eru færslur þessar gerðar af endurskoðunarskrifstofunni og ýmist byggðar á fylgiskjölum eða, að því er virðist, á munnlegum upplýsingum. Dómurinn hefur skoðað færslur endurskoðandans og viðkomandi fylgiskjöl, þar sem þau eru fyrir hendi. Varðandi innborganir hefur komið í ljós, að kvittað er fyrir þeim ýmist af Jóni Eldon eða öðru starfsfólki, en í sumum tilvikum liggur ekki fyrir fylgiskjal, er sýni, hver tók við innborgun.

Að öllu þessu athuguðu þykir dóminum þessi liður kröfunnar allur svo vanreifaður og óljós af hálfu stefnanda, að vísa beri honum frá dómi.

Samkvæmt framansögðu er niðurstaða máls þessa sú, að stefndu beri að greiða stefnanda kr. 768.223.13. Stefnandi hefur gert þá kröfu, að stefndu verði dæmd til greiðslu dráttarvaxta, 1% á mánuði frá 6 febrúar 1968 til greiðsludags. Dómurinn telur ekki vera lagagrundvöll til að dæma slíka dráttarvexti og telur ekki unnt að dæma stefndu til greiðslu hærri vaxta en 7% ársvaxta frá 6. febrúar 1968 til greiðsludags.

Þá hefur stefnandi krafist þess, að staðfest verði löghaldsgerð, sem fram fór hinn 2. mars 1968 í fasteigninni Þinghólsbraut 52, Kópavogi, til tryggingar kr. 1.100.620.01. Af hálfu stefndu hefur þessari kröfu um staðfestingu löghaldsins verið mótmælt. Er því haldið fram af þeirra hálfu, að ekki hafi verið ástæða til svo rótækra ráðstafana og hafi gerðin verið til þess fallin að vera hinum

látna til mannorðshnekkis og til að auka þjáningar ekkju hans og fjölskyldu.

Þegar hliðsjón er höfð af niðurstöðu máls þessa og með því að ekki verður annað séð en að löghaldsgerðin hafi farið fram í samræmi við lög nr. 18/1949 um kyrrsetningu og lögbann, þykir dóminum verða að staðfesta hana til tryggingar tildæmdri fjárhæð. Ber að taka tillit til löghaldsins við ákvörðun málskostnaðar.

Samkvæmt ofanrituðum úrslitum þykir verða að dæma stefndu til að greiða stefnanda málskostnað, sem þykir hæfilega ákveðinn kr. 95.000.00. Stefndu, Lilju Jónsdóttur, hefur verið veitt gjafvörn í máli þessu, og ber því að greiða málflutningslaun lögmanns hennar, Sigurðar Helgasonar hæstaréttarlögmanns, úr ríkissjóði, og þykja þau hæfilega ákveðin kr. 85.000.00.

Dóm þennan hafa kveðið upp Haraldur Henrysson, setudómari samkvæmt skipunarbréfi dómsmálaráðuneytisins, dags. 10. apríl 1968, og meðdómendurnir Eggert Kristjánsson og Helgi V. Jónsson, lögfræðingar og löggiltir endurskoðendur.

Dómsorð:

Kröfu að fjárhæð kr. 164.201.05 samkvæmt lið 10 hér að framan er vísað frá dómi.

Stefndu, Lilja Jónsdóttir f. h. dánar- og félagsbús hennar og Jóns Eldons og Sigurgeir Jónsson, skiptaráðandi í Kópavogi, f. h. sama dánar- og félagsbús, greiði stefnanda, Lýsi og Mjöli h/f, Hafnarfirði, kr. 768.223.13 með 7% ársvöxtum frá 6. febrúar 1968 til greiðsludags og kr. 95.000.00 í málskostnað, allt innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Framangreind löghaldsgerð er staðfest til tryggingar hinni tildæmdu fjárhæð.

Málflutningslaun lögmanns stefndu, Lilju Jónsdóttur, Sigurðar Helgasonar hæstaréttarlögmanns, kr. 85.000.00, skulu greidd úr ríkissjóði.

Löghaldsgerð fógætaréttar Kópavogs 2. mars 1968.

Ár 1968, laugardaginn 2. mars, klukkan 0945, var fógætaréttur Kópavogs settur í skrifstofu sinni og haldinn þar af Haraldi Henryssyni setudómara með undirrituðum vottum.

Fyrir var tekið: Beiðni Árna G. Finnssonar hæstaréttarlög-

manns vegna Lýsis og Mjöls h/f, Hafnarfirði, um löghald í eign-um dánar- og félagsbús Jóns Eldons og eftirlifandi konu hans, Lilju Jónsdóttur.

Skjöl nr. 1 og 2, gerðarbeiðni og skýrsla endurskoðunarskrifstofu N. Manscher & Co, liggja frammi í réttinum. Lögð eru fram eftirtalin skjöl: nr. 3 endurrit úrskurðar hins reglulega fógeta um, að hann víki sæti í málinu, nr. 4 afrit bréfs hins reglulega fógeta til dómsmálaráðuneytisins og nr. 5 skipunarbréf setufógeta. Nr. 3 fylgir en nr. 4 og 5 hljóða svo.

Af hálfu gerðarbeiðanda er mættur Árni Grétar Finnsson hæstaréttarlögmaður og krefst framgangs hinnar umbeðnu gerðar. Að kröfu fógeta er af hálfu gerðarbeiðanda lögð fram sem trygging yfirlýsing Útvegsbanka Íslands um ábyrgð á greiðslu bóta allt að kr. 200.000.00.

Af hálfu gerðarþola er mættur Sigurgeir Jónsson skiptaráðandi og með honum Sigurður Helgason héraðsdómslögmaður vegna Lilju Jónsdóttur. Umboðsmenn gerðarþola lýsa því yfir, að þeir telji sig ekki geta krafist þess, að synjað verði um framgang gerðarinnar, þótt þeir mótmæli henni og telji hana óþarfa. Fyrir hönd gerðarþola áskilja þeir sér rétt til að krefjast skaðabóta úr hendi gerðarbeiðanda vegna þess fjárhagstjóns, sem af gerð þessari kann að leiða. Umboðsmaður ekkjunnar áskilur sér sérstaklega rétt til að krefjast bóta fyrir hvers konar immaterielt tjón, sem af gerð þessari kann að hljótask fyrir hana og hennar fjölskyldu. Þá krefjast umboðsmenn gerðarþola málskostnaðar úr hendi gerðarbeiðanda.

Samkomulag er með umboðsmönnum aðilja um, að gerð þessi fari öll fram hér á skrifstofunni, sem er starfsstofa aðalumboðsmanns gerðarþola.

Aðspurðir benda umboðsmenn gerðarþola á fasteign dánar- og félagsbúsins, Þinghólsbraut 52, Kópavogi, til löghalds, og samkvæmt kröfu gerðarbeiðanda lýsti fógeti yfir löghaldi í framangreindri eign, Þinghólsbraut 52, til tryggingar kröfunni, kr. 1.100.-620.01 auk vaxta og áfallins og áfallandi kostnaðar. Fallið er frá virðingu.